

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК КРАЇН - НОВИХ ЧЛЕНІВ ЄС

Здійснено інтегральну оцінку значущості галузі у структурі національної економіки та аналіз динаміки галузевої структури національної економіки за участі у процесах економічної інтеграції для країн – нових членів Європейської Спільноти.

Ключові слова: економічна конвергенція, стратегія розвитку, галузева структура, інтегральний індекс значущості галузі.

Участь країн в інтеграційних процесах призводить до галузевих змін у структурі економіки. Вибір інтеграційної стратегії розвитку є актуальним завданням кожної країни в умовах розгортання глобальних трансформацій, які супроводжуються нерівномірністю динаміки та непередбачуваністю результативності запроваджених стратегій національного та регіонального розвитку. Економічна криза, яка охопила світ 2008-2009 рр., для багатьох країн стала періодом перегляду економічної політики та стратегії розвитку національної економіки, що призведе не лише до підйому, а й до сталого економічного зростання на середньо- та довгострокову перспективу.

Одним із напрямків стратегій національного розвитку є поглиблення економічної міжнародної співпраці, що в різних країнах зосереджено на розвитку зовнішньоторговельної складової, залученні іноземних інвестицій, науково-технологічному обміні тощо. Найбільший ефект від міжнародного співробітництва можливо отримати від участі країни в інтеграційних угрупованнях, що передбачається при розробці нових стратегій управління національною економікою.

Визначення напрямку та інтенсивності впливу економічної конвергенції країн на динаміку їх національного розвитку та галузеву структуру посідає одне з центральних місць у дослідженнях, присвячених пошуку аргументів як на користь, так і проти економічної інтеграції в сучасному світі. Серед робіт, у яких проаналізовано зв'язок інтеграційних процесів з динамікою розвитку економіки країн, що в них беруть участь, варто зазначити дослідження Д.Г. Лук'яненка, Ю.В. Макогона, В.Ю. Матвєєвої, В. Мунтіяна, Ю.В. Орловської, Ю.М. Пахомова, Л.О. Петкової, А.С. Філіпенка, Ю.В. Шишкова та ін.

Метою статті є інтегральна оцінка трансформації національних економік країн – нових членів Європейського Союзу (NMS CEE).

Значущість галузі для розвитку національної економіки оцінюється за кількома показниками: за питомою вагою даної галузі у ВВП, за її часткою у зовнішній торгівлі, за її часткою на ринку праці тощо [1, с. 23-25]. Однак, зазначені показники не надають цілісного уявлення про роль тієї чи іншої галузі у розвитку національної економіки, адже, наприклад, велика кількість зайнятих за умов низької продуктивності праці матиме за результат незначний обсяг випуску продукції. А експортна орієнтація однієї або декількох галузей за спрямування ін-

ших галузей на задоволення потреб внутрішнього ринку зумовить більшу частку даної галузі (або галузей) в експорті, порівняно з її часткою у ВВП. Тому для оцінки значущості окремих галузей для розвитку національної економіки пропонуємо застосовувати інтегральний показник, який оцінює частку даної галузі в національному виробництві, на національному ринку праці та експорті товарів і послуг. Цей показник розраховується з використанням методу відстаней за формулою (1) на основі даних щодо частки галузі i у валовій доданій вартості, щодо частки зайнятих у галузі i в загальній кількості зайнятих та щодо частки галузі i в експорті товарів і послуг.

$$BII_i = \sqrt{\sum_3 \left(1 - \frac{I_i}{I_{std}}\right)^2} = \sqrt{\left(1 - \frac{GVAI_i}{GVAI_{std}}\right)^2 + \left(1 - \frac{EMPI_i}{EMPI_{std}}\right)^2 + \left(1 - \frac{EXPI_i}{EXPI_{std}}\right)^2}, \quad (1)$$

де BII_i – інтегральний індекс значущості галузі i (Branch Importance Index);
 I_i – фактичне значення окремого показника для галузі i , який враховується за розрахунку BII_i ;
 $GVAI_i$ – індекс частки валової доданої вартості, виробленої галуззю i (Gross Value-Added Index);
 $EMPI_i$ – індекс частки зайнятих у галузі i в загальній кількості зайнятих (Employment Index);
 $EXPI_i$ – індекс частки експорту галузі i в сукупному експорті товарів та послуг (Export Index);
 I_{std} , $GVAI_{std}$, $EMPI_{std}$, $EXPI_{std}$ – значення індексів, притаманні еталонній галузі.

Індекси часток галузі i у валовій доданій вартості, в загальній кількості зайнятих та в експорті товарів і послуг обчислюються як нормовані показники питомої ваги даної галузі з використанням формули (2):

$$I_i = \frac{i_i - MIN(i)}{MAX(i) - MIN(i)}, \quad (2)$$

де i_i – питома вага галузі i у сукупному значенні цього показника для національної економіки;
 $MIN(i)$ – мінімальне значення питомої ваги окремої галузі в сукупному значенні даного показника для національної економіки;
 $MAX(i)$ – максимальне/мінімальне значення питомої ваги окремої галузі в сукупному значенні даного показника для національної економіки.

Нормовані показники, розраховані за формулою (2) варіюють у межах $[0 ; 1]$, при цьому чим меншим є значення I_i , тим менш значущою є роль галузі i у виробництві, зайнятості або зовнішній торгівлі.

Як еталонну галузь прийнято галузь умовно моногалузової економіки, для якої частки у валовій доданій вартості, у кількості зайнятих та в експорті дорівнюють 1,00, тобто має місце система тотожностей (3):

$$\begin{cases} GVAI\%_{std} = EMPI\%_{std} = EXPI\%_{std} = 1 \\ MIN(I\%_i) = 0 \\ MAX(I\%_i) = 1 \end{cases} \quad (3)$$

Тоді формула (1) набуде такого вигляду:

$$\begin{aligned} BII_i &= \sqrt{\left(1 - \frac{GVAI_i}{1}\right)^2 + \left(1 - \frac{EMPI_i}{1}\right)^2 + \left(1 - \frac{EXPI_i}{1}\right)^2} \\ &= \sqrt{(1 - GVAI_i)^2 + (1 - EMPI_i)^2 + (1 - EXPI_i)^2}. \end{aligned} \quad (4)$$

Інтегральний показник BII_i варіює в інтервалі $[0 ; \sqrt{3}]$, а більші значення BII_i вказують меншу значущість галузі i для розвитку національної економіки. Крайніми випадками є значення $BII_i = \sqrt{3}$, коли галузь i мінімально подана в національній економіці (її відстань від еталонної галузі є максимальною), та $BII_i = 0$, коли галузь i є найважливішою галуззю економіки (її відстань від еталонної галузі є нульовою, тобто галузь i має найбільшу питому вагу у валовій доданій вартості, у загальній кількості зайнятих та в сукупному експорті товарів та послуг). Динаміка BII_i дозволяє оцінити зміни галузевої структури національної економіки з плином часу: зростання BII_i вказує на збільшення значущості галузі i для розвитку національної економіки, тоді як зменшення цього індексу – на зменшення значущості даної галузі.

Для кількісної оцінки динаміки галузевої структури національної економіки пропонується використовувати індекс, подібний до індексу Лоуренса, який порівнює базові та кінцеві значення BII_i окремих галузей за формулою (5):

$$\Delta BII = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |BII_{i1} - BII_{i0}|, \quad (5)$$

де ΔBII – індекс динаміки галузевої структури національної економіки;

n – кількість галузей у національній економіці;

BII_{i0} – індекс значущості галузі i в базовому періоді;

BII_{i1} – індекс значущості галузі i в, періоді, що досліджується.

Індекс динаміки галузевої структури національної економіки може коливатися в межах $[0 ; \sqrt{3}]$, при цьому більші значення індексу вказують на більш істотні зміни в галузевій структурі національної економіки, а близькість ΔBII до нуля вказує на сталість галузевої структури.

Із використанням запропонованої методики проаналізовано дані щодо динаміки галузевої структури національних економік NMS CEE у складі Болгарії, Чехії, Естонії, Угорщини, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини та Словенії напередодні та після їхнього вступу до ЄС.

Для аналізу використано дані щодо таких галузей національних економік: сільське господарство, лісництво та рибна ловля; добувна промисловість; обробна промисловість; харчова промисловість; текстильна та швейна промисловість; деревообробна та паперова промисловість; хімічна промисловість та пов'язані з нею галузі; металургійна промисловість; виробництво неелектричних машин і механізмів; електронна та електротехнічна промисловість; виробництво транспортних засобів; інші галузі промисловості; будівництво; надання різних видів послуг; інші види діяльності.

Джерелом статистичних даних для оцінки змін галузевої структури національних економік NMS CEE стали бази даних ЄВРОСТАТ [2], період дослідження – з 2000 р. по 2009 рр.

Розрахунки проводилися за допомогою інструментів пакету MS Excel. За відсутності даних щодо галузевого складу зайнятості в Угорщині, для цієї країни до уваги бралися лише показники питомої ваги окремих галузей у валовій доданій вартості та в сукупному експорті товарів і послуг із відповідним коригуванням розрахункових формул.

Нормування показників питомої ваги здійснювалося за формулою (2) за двома напрямками: спочатку було здійснено нормування показників питомої ваги за укрупненими галузями національної економіки: сільське господарство, лісництво та рибна ловля; добувна промисловість; обробна промисловість; будівництво; надання інших видів послуг та за галузями обробної промисловості: харчова промисловість; текстильна та швейна промисловість; деревообробна та паперова промисловість; хімічна промисловість та пов'язані з нею галузі; металургійна промисловість; виробництво неелектричних машин і механізмів; електронна та електротехнічна промисловість; виробництво транспортних засобів; інші галузі обробної промисловості. При цьому нормування показників питомої ваги для галузей обробної промисловості здійснювалося з урахування максимального та мінімального значень питомої ваги окремих галузей для національної економіки в цілому.

Детальні результати обчислення *BII* для укрупнених галузей національних економік NMS CEE наведено в таблиці 1.

Результати проведеного дослідження свідчать, що в галузевій структурі національних економік усіх NMS CEE найбільш значущою є сфера послуг, що вказує на той факт, що ці країни вже відходять від індустріальної фази розвитку та перебувають на шляху до побудови постіндустріального суспільства, якому притаманним є саме переважання сектору послуг у національній економіці.

Однак NMS CEE ще далеко за показниками розвитку сфери послуг до показників, притаманних розвиненим економікам, у тому числі країнам ЄС-15. За даними Світового банку, в країнах з високим рівнем доходу на сферу послуг припадає понад 70% валової доданої вартості [3], тоді як для NMS CEE цей показник коливається в межах 46-68%.

Таблиця 1 – Динаміка інтегрального індексу значущості укрупнених галузей національних економік NMS CEE у 2000-2009 рр.

Країна	Галузь	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Болгарія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,27	1,29	1,29	1,33	1,35	1,37	1,41	1,43	1,41	1,42
	Добувна промисловість	1,65	1,67	1,69	1,69	1,68	1,66	1,63	1,63	1,61	1,64
	Обробна промисловість	0,83	0,86	0,87	0,87	0,89	0,90	0,89	0,90	0,91	0,94
	Будівництво	1,65	1,65	1,66	1,66	1,65	1,64	1,63	1,62	1,61	1,62
	Надання різних видів послуг	0,63	0,59	0,54	0,54	0,54	0,54	0,57	0,58	0,55	0,49
Чехія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,65	1,65	1,67	1,67	1,67	1,67	1,68	1,68	1,68	1,68
	Добувна промисловість	1,71	1,71	1,72	1,71	1,71	1,71	1,71	1,72	1,71	1,71
	Обробна промисловість	0,68	0,69	0,72	0,74	0,69	0,71	0,71	0,71	0,74	0,78
	Будівництво	1,59	1,60	1,60	1,59	1,59	1,59	1,59	1,59	1,59	1,58
	Надання різних видів послуг	0,78	0,81	0,81	0,84	0,86	0,85	0,85	0,86	0,85	0,82
Естонія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,62	1,62	1,62	1,63	1,64	1,65	1,65	1,65	1,67	1,67
	Добувна промисловість	1,72	1,73	1,73	1,73	1,71	1,70	1,63	1,66	1,66	1,63
	Обробна промисловість	0,94	0,92	0,95	0,94	0,93	0,95	0,97	0,97	0,97	1,04
	Будівництво	1,63	1,63	1,63	1,63	1,62	1,61	1,58	1,55	1,56	1,61
	Надання різних видів послуг	0,55	0,56	0,50	0,50	0,50	0,57	0,55	0,55	0,55	0,41
Латвія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,54	1,53	1,53	1,55	1,56	1,55	1,56	1,57	1,58	1,56
	Добувна промисловість	1,72	1,73	1,72	1,73	1,71	1,67	1,70	1,71	1,71	1,70
	Обробна промисловість	1,04	1,04	1,04	1,05	1,07	1,08	1,09	1,11	1,13	1,16
	Будівництво	1,62	1,61	1,62	1,61	1,60	1,60	1,58	1,55	1,55	1,61
	Надання різних видів послуг	0,35	0,40	0,43	0,46	0,53	0,51	0,52	0,51	0,50	0,42
Литва	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,42	1,44	1,45	1,45	1,46	1,47	1,50	1,51	1,53	1,51
	Добувна промисловість	1,57	1,55	1,59	1,59	1,55	1,53	1,56	1,64	1,54	1,57
	Обробна промисловість	0,91	0,92	0,92	0,91	0,90	0,90	0,93	0,96	0,98	1,03
	Будівництво	1,61	1,61	1,60	1,59	1,58	1,56	1,55	1,52	1,53	1,59
	Надання різних видів послуг	0,51	0,56	0,63	0,64	0,62	0,60	0,63	0,70	0,69	0,67
Польща	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,41	1,48	1,49	1,50	1,49	1,50	1,52	1,53	1,55	1,55
	Добувна промисловість	1,70	1,70	1,71	1,71	1,70	1,70	1,71	1,71	1,71	1,72
	Обробна промисловість	0,92	0,94	0,97	0,95	0,92	0,93	0,92	0,92	0,92	0,94
	Будівництво	1,62	1,62	1,64	1,64	1,65	1,64	1,64	1,62	1,61	1,60
	Надання різних видів послуг	0,63	0,71	0,76	0,80	0,82	0,81	0,82	0,80	0,79	0,79
Румунія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,25	1,20	1,24	1,23	1,21	1,28	1,30	1,33	1,30	1,34
	Добувна промисловість	1,68	1,69	1,69	1,70	1,69	1,67	1,67	1,68	1,67	1,69
	Обробна промисловість	0,83	0,79	0,64	0,69	0,62	0,65	0,69	0,68	0,71	0,72
	Будівництво	1,67	1,65	1,63	1,62	1,60	1,59	1,58	1,53	1,50	1,53
	Надання різних видів послуг	0,92	0,99	0,88	0,85	0,83	0,77	0,75	0,72	0,68	0,72

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Словаччина	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,63	1,63	1,63	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,65
	Добувна промисловість	1,68	1,69	1,69	1,70	1,69	1,69	1,69	1,70	1,70	1,70
	Обробна промисловість	0,75	0,76	0,80	0,79	0,78	0,78	0,77	0,78	0,79	0,89
	Будівництво	1,60	1,61	1,60	1,61	1,60	1,59	1,58	1,57	1,55	1,56
	Надання різних видів послуг	0,75	0,78	0,79	0,84	0,86	0,85	0,86	0,87	0,88	0,88
Словенія	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,57	1,58	1,58	1,60	1,60	1,60	1,61	1,61	1,62	1,62
	Добувна промисловість	1,73	1,73	1,73	1,73	1,72	1,72	1,72	1,72	1,72	1,72
	Обробна промисловість	0,66	0,66	0,70	0,71	0,73	0,76	0,77	0,79	0,82	0,90
	Будівництво	1,58	1,59	1,60	1,60	1,60	1,59	1,58	1,57	1,56	1,57
	Надання різних видів послуг	0,76	0,77	0,79	0,79	0,79	0,80	0,81	0,82	0,79	0,78
Угорщина	Сільське господарство, лісництво та рибна ловля	1,31	1,31	1,32	1,33	1,33	1,33	1,34	1,34	1,33	1,34
	Добувна промисловість	1,40	1,40	1,41	1,40	1,40	1,39	1,40	1,40	1,39	1,40
	Обробна промисловість	0,58	0,60	0,62	0,62	0,60	0,61	0,61	0,62	0,63	0,64
	Будівництво	1,35	1,35	1,35	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36
	Надання різних видів послуг	0,80	0,80	0,79	0,78	0,80	0,79	0,82	0,82	0,81	0,77

Примітка. Складено за розрахунками автора

Також в більшості NMS CEE важливою для розвитку національної економіки обробна промисловість: в Угорщині та Чехії протягом періоду, що досліджувався показник *BII* для обробної промисловості був найнижчим серед інших галузей, а для решти країн обробна промисловість посідала за значущістю для економічного розвитку друге місце після сфери послуг.

Значущість інших галузей для національних економік є дедалі меншою, причому значущість сільського господарства поступово зменшується, хоча донині залишається великою частка зайнятих у сільському господарстві таких країн, як Румунія, Болгарія та Польща (у 2009 р. цей показник становив 28,5%, 19,8% та 13,4% від загальної кількості зайнятих у національній економіці). Натомість питома вага сільського господарства у валовій доданій вартості та в експорті товарів і послуг є набагато меншою, що пояснюється недостатнім рівнем продуктивності праці в сільському господарстві NMS CEE.

Значущість добувної промисловості є порівняно низькою та практично незмінною в усіх країнах, що аналізувались. Адже природні ресурси, необхідні для розвитку добувної промисловості, є непоновлюваними в доступній перспективі. Проте можна очікувати на розвиток добувної промисловості Румунії в найближчі роки, що пов'язане з початком освоєння нею шельфу Чорного моря з метою винайдення та розроблення родовищ нафти та природного газу.

Зміни галузевої структури національних економік оцінювались на основі індекса динаміки галузевої структури ΔBII (формула (5)). Індекси для кожної країни розраховувались трьома способами: ланцюговим (оцінювались структурні зміни, порівняно з попереднім роком); із використанням базового 2000 р. та з

використанням як базового року вступу NMS СЕЕ до ЄС (для Чехії, Латвії, Литви, Естонії, Угорщини, Польщі, Словаччини та Словенії – 2004 р., а для Болгарії та Румунії – 2009 р.). Розраховані значення індексів динаміки галузевої структури національної економіки за укрупненими галузями подано в таблиці 2.

Таблиця 2 – Індеси динаміки галузевої структури національної економіки NMS СЕЕ за укрупненими галузями, 2000-2009 рр.

Країна	Різновид ΔBII за способом розрахунку	Роки									
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Болгарія	Ланцюговий		0,05	0,05	0,03	0,03	0,03	0,05	0,03	0,04	0,06
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,05	0,10	0,12	0,13	0,14	0,15	0,17	0,19	0,22
	Базовий рік – 2007 р.	0,17	0,14	0,16	0,14	0,11	0,08	0,03	0,00	0,04	0,08
Чехія	Ланцюговий		0,02	0,02	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,03	0,04
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,02	0,04	0,06	0,05	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09
	Базовий рік – 2004 р.	0,05	0,04	0,04	0,03	0,00	0,01	0,02	0,02	0,04	0,08
Естонія	Ланцюговий		0,02	0,05	0,02	0,02	0,06	0,07	0,04	0,02	0,14
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,02	0,04	0,04	0,06	0,05	0,11	0,11	0,11	0,20
	Базовий рік – 2004 р.	0,06	0,06	0,03	0,02	0,00	0,06	0,11	0,12	0,12	0,16
Латвія	Ланцюговий		0,03	0,02	0,04	0,06	0,04	0,04	0,04	0,02	0,10
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,03	0,05	0,08	0,12	0,14	0,15	0,17	0,17	0,12
	Базовий рік – 2004 р.	0,12	0,10	0,10	0,06	0,00	0,04	0,03	0,07	0,08	0,12
Литва	Ланцюговий		0,05	0,07	0,02	0,05	0,03	0,06	0,11	0,07	0,09
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,05	0,10	0,10	0,11	0,12	0,14	0,24	0,23	0,19
	Базовий рік – 2004 р.	0,11	0,07	0,06	0,05	0,00	0,03	0,05	0,16	0,13	0,13
Польща	Ланцюговий		0,08	0,06	0,04	0,04	0,01	0,02	0,03	0,02	0,02
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,08	0,14	0,16	0,15	0,15	0,16	0,15	0,16	0,17
	Базовий рік – 2004 р.	0,15	0,09	0,07	0,04	0,00	0,01	0,03	0,05	0,07	0,09
Румунія	Ланцюговий		0,09	0,16	0,05	0,07	0,09	0,05	0,06	0,07	0,07
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,09	0,15	0,15	0,21	0,22	0,24	0,29	0,30	0,27
	Базовий рік – 2007 р.	0,29	0,32	0,20	0,18	0,19	0,10	0,06	0,00	0,07	0,03

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Словаччина	Ланцюговий		0,02	0,04	0,05	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,06
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,02	0,05	0,08	0,07	0,08	0,09	0,11	0,12	0,17
	Базовий рік – 2004 р.	0,07	0,06	0,05	0,02	0,00	0,01	0,02	0,03	0,05	0,10
Словенія	Ланцюговий		0,02	0,03	0,01	0,02	0,02	0,03	0,02	0,04	0,05
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,02	0,05	0,06	0,08	0,09	0,11	0,13	0,14	0,17
	Базовий рік – 2004 р.	0,08	0,06	0,03	0,02	0,00	0,02	0,05	0,06	0,08	0,12
Угорщина	Ланцюговий		0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,01	0,02	0,03
	Базовий рік – 2000 р.	0,00	0,01	0,04	0,05	0,03	0,04	0,04	0,05	0,05	0,07
	Базовий рік – 2004 р.	0,03	0,01	0,02	0,02	0,00	0,02	0,02	0,03	0,03	0,04

Протягом періоду, що досліджувався усі NMS СЕЕ зазнали змін галузевої структури національної економіки, порівняно з базовим 2000 р. Це стосується як галузевої структури за укрупненими галузями, так і галузевої структури обробної промисловості.

Індекс ΔBII за укрупненими галузями у 2009 р. коливався від 0,27 для Румунії та 0,22 для Болгарії, до 0,07 для Угорщини (тут треба зважати на недостатність статистичних даних по цій країні) та 0,12 для Латвії, тобто найбільші зміни відбулися у галузевій структурі національних економік країн, які мали найнижчий рівень розвитку. Щодо індексу ΔBII за галузями обробної промисловості, то тут зміни були більшими: значення індексу коливалися у 2009 р. від 0,13 у Чехії, 0,21 у Словенії та в Угорщині, до 0,40 у Польщі, 0,36 у Румунії та 0,35 у Литві та Польщі.

Аналіз даних щодо ланцюгового ΔBII показав, що найбільші зміни (порівняно з попереднім роком) відбулися у галузевих структурах національних економік усіх NMS СЕЕ (крім Польщі та Румунії) у 2009 р., тобто тут мав місце вплив світової фінансово-економічної кризи. Погіршення ситуації на внутрішніх і зовнішніх ринках спричинили зменшення обсягів виробництва, експорту та зайнятості в тих галузях, які найбільшою мірою залежні від світової економічної кон'юнктури. Так, в економіках усіх країн, що аналізувались, крім Литви, у 2009 р. зменшилася, порівняно з попереднім роком, значущість металургійної промисловості, тоді як значущість, наприклад, харчової промисловості у ці роки залишилася практично незмінною, а у Польщі, Литві та Словенії навіть дещо зросла.

Якщо оцінювати зміни в галузевій структурі, спричинені інтегруванням NMS СЕЕ до ЄС, то тут найбільш виразними є зміни в економіках Естонії, Латвії, Литви, Словаччини та Словенії, адже для яких ΔBII за укрупненими галузями щодо базового 2004 р. становили, відповідно, 0,16, 0,12, 0,10 та 0,12. Звертає на себе увагу той факт, що значення ΔBII для Болгарії та Румунії, розраховані

щодо базового 2007 р., є найменшими – 0,08 та 0,03 відповідно. Це свідчить на користь твердження про тривалість структурних перетворень в економіках країн, що інтегруються, тоді як зміни в обсягах та структурі торгівлі в межах RIA є короткотерміновими ефектами, оскільки виникають одразу після створення інтеграційного блоку.

Таким чином, можна стверджувати, що у 2000-2009 рр. продовжувалася трансформація національних економік NMS CEE, зокрема, їх галузевої структури. Одним із важливих чинників такої трансформації стала євроінтеграція цих країн, однак наслідки впливу євроінтеграційних процесів на галузеву структуру національних економік NMS CEE знаходять своє відображення лише у тривалій перспективі. Але треба зважати та те, що на значущість тих або інших галузей для розвитку національних економік NMS CEE вплинула світова фінансово-економічна криза, що також відобразилося на динаміці галузевої структури національних економік цих країн.

Зміни в галузевій структурі економік країн, що інтегруються, спричиняють перетворення на ринку праці цих країн, змінюють рівень доходів населення, модифікують структуру виробництва та споживання, впливають на співвідношення внутрішнього та зовнішнього секторів національної економіки. У результаті відбувається прискорення або уповільнення економічного розвитку, одним зі свідчень чого є зміни в ВВП на одну особу в країнах, що інтегруються. У межах RIA цей процес може здійснюватися у двох протилежних напрямках: коли має місце зближення рівнів економічного розвитку країн-членів RIA, мова йде про економічну конвергенцію, а коли відбуваються протилежні зміни, то мова йде про економічну дивергенцію.

Список літератури

1. Пухтаєвич Г.О. Аналіз національної економіки: навч. посіб. / Г.О. Пухтаєвич. – К.: КНЕУ, 2005. – 254 с.
2. European Statistics [Electronic resource]. – Available from: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>>.
3. The World Bank [Electronic resource]. – Available from: <<http://www.worldbank.org>>.

УДК 336.02

Тарангул В. (НУДПСУ, Ірпінь)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Узагальнено методологічні основи аналізу бюджетно-податкового механізму забезпечення регіонального розвитку в Україні та запропоновано напрямки вдосконалення такого аналізу. Запропоновано ієрархію показників для аналізу бюджетно-податкового механізму забезпечення регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: *бюджетно-податковий механізм, регіональна продуктивність, регіональний розвиток.*